

dr. Antóni Judit *Online oktatás – revideálása mindannak, amit eddig a tanításról gondoltunk*

Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és AMI – Bonyhád

"Minden képzeletet felülmúl, amit Isten életünk törött darabkáiból tud alkotni, ha teljesen rábízzuk azokat. „ (Blaise Pascal)

2020 tavasza olyan változást hozott a földkerekség minden lakójának az életébe, amire felkészülni nem lehetett, amelyet 100 év óta nem tapasztalt az emberiség: a koronavírus okozta világjárványt.

A hazánkban március közepén bevezetett intézkedések szemléletbeli, társas kapcsolatainkra ható, és a munkánkat befolyásoló változásokat is hoztak. Sokaknak ez a változás bezártságot jelentett, a szociális szférájuk beszűkülését, illetve sokaknak a munkájuk elvesztését hozta. Kevés ember volt a járvány előtt, aki a munkáját addig is otthonról végezte, így a többségnek, aki most szembesült azzal, hogy eddigi tevékenységét a virtuális térben kell folytatnia, gyorsan kellett új stratégiákat kidolgoznia. Így volt ez az iskolákban is.

Az online oktatással kapcsolatban sokféle véleménnyel találkoztam a különböző intézménytípusokban dolgozó kollégáimtól, pozitív tapasztalatról éppúgy beszámoltak, mint negatívról.

Bonyhádön a Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és AMI magyar nyelv és irodalom szakos tanáraként hat osztállyal /tanulócsoporttal vágtam bele az új tanrendbe. A csoportok között akadt kisebb létszámú (9. évfolyam 16 fő) és népesebb (10. évf. 32 fő) egyaránt. 10 évfolyamon és 11.-ben két csoporttal foglalkoztam, de az egyik 10. évfolyamos csoportnak nem magyart, hanem kommunikációt tartottam. A 12. évfolyamos osztállyal viszonylag szerencsés helyzetben voltunk, mert a tananyagot már korábban befejeztük, és már csak az érettségire készültünk. Két szóbeli tétel kidolgozása (ez utóbb feleslegesnek bizonyult) és a szövegalkotás - szövegértés gyakorlása volt a feladatunk.

Előre bocsátom, hogy tapasztalataim összességében nagyon pozitívak voltak. Eddig az összegzésig persze nem vezetett zökkenőmentes út. Nyilván az életkorom is közrejátszik abban, hogy (bár mindig szívesen használtam az IKT nyújtotta lehetőségeket) a tanítás új felületeit kiismerni időbe telt, és még bőven van mit tanulnom most is.

Márciusban az iskolavezetésünk elrendelt néhány nap szünetet, így a diákoknak és a tantestületnek is volt ideje felkészülni, nem kellett kapkodva, tanácstalanul fejest ugranunk a bizonytalanba, ismeretlenbe. Akinek gondot jelentett az eszközök megléte, az igényelhetett az iskolától- nekem erre nem volt szükségem.

Iskolánk néhány diákja felajánlotta, hogy a discordon létrehozhatunk csoportokat, a regisztrációban, a technikai problémákkal kapcsolatban pedig mindvégig segítettek, támogattak. A szóbeli kapcsolattartásra mindvégig ezt a felületet használtam, chat felületként is. Az írásbeli feladatokat, vázlatokat, képanyagot, videókat és a számonkérést a Google classroomon tettem közzé. Nálam a két felület nagyon jól bevált párhuzamosan és külön-külön is. Az okostáblánál sokkal jobban tudtam használni-időt nyertem az órákon, a diákoknak pedig

egységes vázlat és segédanyag állt a rendelkezésére, kevesebb hiányosság fakadt az esetleges figyelmetlenségből vagy hiányzásból.

Kipróbáltam a zoomot is, videóműködésre, de ezt személyiségi jogi aggályok miatt a lehető legritkábban használtam. A funkciók elsajátítása eltartott egy ideig, de mivel a saját gyerekeim jártasak az informatikában (a legidősebb fejlesztő mérnök, ő is online dolgozott), mindig számíthattam segítségre. Kevésbé voltam szerencsés az internettel. Hiába rendelkezem korlátlan hozzáféréssel, ez a gyakorlatban ott, ahol lakom, elég korlátozott lehetőségeket jelent, a házunktól 100 méterre már nincs lefedettség, a szolgáltatók nem is tudnak többet biztosítani. A mobilnet sem sokat segített.

Mivel magyarból a szaktárgyi ismereteket rengeteg művészeti háttéranyag támogatja, ezeket már az offline oktatásban használtam. Évek óta a legtöbb órát néhány perces, az irodalom témájához kapcsolódó, a nyelvtanhoz pedig hangulatoldó zene meghallgatásával kezdem. A classroomon van lehetőség arra, hogy ugyanezt megtegyük, ezt a hagyományt az online oktatás során is megtartottam.

Nagyon sok időt takarítottam meg az órából azzal, hogy az anyagokat, vázlatokat, képzőművészeti illusztrációkat előzetesen összeállítottam, így ezeket a személyes kapcsolatok során már maguk előtt látták, nem kellett bíbelődnöm az internetes hivatkozások keresgélésével, mert azokat egy kattintással megnyithatták. Így azt, ami a vázlatban (diákon) szerepelt, csak megbeszélünk kellett. Gyakran találkozunk a szövegközöttséggel is, például amikor több szerző művét hasonlítjuk össze. Az elektronikus felületeken egymás mellé tudtam tenni ezeket a műveket, hivatkozásokat, így azokat nem kellett a diákoknak esetleg több könyvből is összekeresgélődniük. Könnyen tudtam ellenőrizni azt, hogy mennyire értették meg a magyarázatokat, vázlatokat, hiszen egy-egy összefoglaló diáról kértem összefüggő szöveget (pl. barokk), ezzel a szövegtömörítést és a visszaalakítást is gyakorolni tudták. Mivel a felületeket napközben órán kívül is többször ellenőriztem, gyakorlatilag többszörösére nőtt a kapcsolattartás lehetősége: szinte bármikor kérdezhetek a haladásuk ütemében, és ezekre a kérdésekre differenciáltan tudtam válaszolni.

A legnagyobb pozitívum azonban a számonkérések révén derült ki: a hagyományos módszerekkel és formákkal jórészt szakítanunk kellett. Jómagam már évek óta azt a számonkérési formát alkalmaztam nyelvtanból, hogy a diákok az internetet leszámítva (nem mindenkinek volt mobilnetje) mindent-tankönyvet, füzetet, padtársat -használhattak a dolgozatíráskor. Mivel a tárgyi tudás helyett a procedurális ismeretekre kérdeztem rá, tájékozatlanul, készületlenül a dolgozatot a diákok nem tudták megírni, és erre nagyon rövid idő alatt rá is döbrentek. Egyszerű példával: ha a diák a dolgozatírás alatt akarta megtanulni, hogy a magyarban mi az igejelek szerepe, akkor egyszerűen nem volt ideje megoldani a gyakorlati feladatokat.

Irodalomból éppen ebben a tanévben állítottam össze (főleg műismeretből) olyan dolgozatokat, amihez bármit felhasználhattak a diákok, akár csoportban is dolgozhattak. Szándékomban állt kiterjeszteni az elméleti és műelemző dolgozatokra is ezt, a járvány miatt pedig felgyorsult az ütem.

Ennek a számonkérési formának több előnye van: a diákok nagyon szeretik, valójában biztonságérzetet ad nekik az, hogy a segédanyagokra támaszkodhatnak. Hiába döbrentek rá

már kilencedikben, hogy a tanulást nem pótolja sem a csoportmunka, sem a „legális puska”, megnyugtatja az a tudat őket, hogy ha „rövidzárlat” lenne, akkor segítségül hívhatják ezeket.

Ebben az új helyzetben nem tartottam tehát attól, hogy lehetetlen lesz a diákjaim előmenetelét követni: csak átültettem a dolgozatokat elektronikus formába, a classroom tesztkészítőjének a segítségével. Az első dolgozat ugyan az lett, amivel megfizettem a tanulópénzt, mivel túl sok, a neten visszakereshető adat és egyértelmű feleletválasztós kérdés volt benne, később azonban olyan új oldalát fedeztem fel ennek a számonkérési formának, ami véleményem szerint akár széles körben megszívlelendő lehet-én mindenestre később is tervezetem a használatát.

Oktatásunk elsősorban a versengésre épít. Tanulmányi versenyek vannak, néha csapatversennyel is, de a kooperáció háttérbe szorul. Terjednek a projektek, véleményem szerint azonban nem eléggé.

Az új számonkérési formákhoz segítségemre voltak a szociálpszichológiai tanulmányaim, konkrétan pedig E. Aronson: A társas lény c. műve.

Nem csak az én véleményem, hanem tudósok kutatásai támasztják alá, hogy a társadalmi együttműködés az ismeretek elsajátításában is nagyon hatékony lehet. Ahhoz azonban, hogy működjön, az embereknek meg kell tanulniuk segíteni egymást. A szokványos „segítés” dolgozat vagy feleltetés esetén a másik munkájának lemásolását, sűgást jelent. Ez azonban nem támogatja az ismeretek elsajátítását, mechanikus, felszíni segítség csupán.

A diákoknak felajánlottam, hogy a dolgozatokhoz használják a kiadott diák, az internet nyújtotta lehetőség mellett a csoportmunkát is. Természetesen nem volt kötelező, és az is teljesen önkéntes alapon szerveződött, hogy kik alkotnak egy csoportot vagy párost. Jegyet azonban mindenki egyéneként kapott. Ebben a formában azt gondolnánk, hogy a gyengébben teljesítő diákoknak alapvető érdeke, hogy együttműködjenek a jobban teljesítőkkel, de hogy az együttműködésnek a tartalma mi is lesz valójában, azt meg kellett tanulniuk.

Mivel a diákok a számonkérés során szabadon vehették fel a kapcsolatot egymással, többféle stratégia közül választhattak.

Lehetett olyan csoportot alkotni, amiben a klasszikus „rossz tanulók” vannak, de ha ez a csoport arra épül, hogy valaki csak tudja a választ, ötletelgetnek, akkor nemigen jutnak előbbre, hiszen kifutnak az időből (időkorlátot építettem be), és végül, mivel senki nem tud semmit, a dolgozataik is csapnivalóak lesznek. Volt is ilyen csoport, összerakták a sok ismerethiányt, amiből aztán elég gyászos eredmények születtek. Célszerű volt tehát a gyengébbeknek olyanokkal együttműködniük, akikről tudható volt, hogy korábban is mindig készültek, jól oldották meg a problémákat. Csakhogy a jó problémamegoldóknak nem volt érdeke az, hogy koloncként lógjon rajtuk néhány nem tanuló, lusta diák, mert az ő teljesítményüket is leronthatták. Ekkor érdekes dolgot figyeltem meg: a jobban teljesítő diákok eleinte egyedül, esetleg egymással együttműködve, gyorsan és jól oldották meg a feladatokat. A képességihiányosabb diákok nagyon hamar támogatókra találtak: a vegyes csoportok gyorsan megoldották, hogy mindenki abban tegyen hozzá a közös munkához, amiben erősebb volt (adatkeresés, megformálás, értelmezés stb). A különbségek így is érzékelhetőek voltak, de a gyengébbek teljesítménye látványosan javult, a jobbaké azonban nem romlott. Ott volt azonban a diákoknak az a csoportja, akik a puskázásra építettek korábban, most azonban a mások tudására kívántak alapozni. Ők eleinte együtt próbáltak dolgozni, vagy inkább együtt várták azt, hogy majd valaki dolgozik a csoportból.

Az idő múlásával ezekből a csoportokból akadtak, aki tudtak csatlakozni másokhoz, látványos volt a felzárkózásuk. Ennek a csatlakozásnak a kulcsa abban rejlett, hogy nekik is kellett dolgozniuk, és a többiek valamennyi munkáért cserébe hajlandóak voltak támogatni őket. Voltak, akik megmaradtak az eredeti startégiájuknál, ők nem boldogultak, hiszen előzetes ismeretek, tájékozódás nélkül nem tudtak megbirkózni a feladattal. Olyan is akadt, aki nem volt együttműködő, egyedül próbált boldogulni úgy, hogy korábban nem épített fel akkora tudásbázist, amire támaszkodhatott volna-két ilyen diák akadt, ők nagyon rosszul teljesítettek mindvégig.

Rendkívül tanulságos volt a csoportok dinamikáját megvizsgálni, a következtetés pedig megszívlelendő.

Összegezve: Az együttműködési készség a mai oktatási rendszerben háttérbe szorult-gyermekünk nem tanulnak meg segíteni egymásnak, és nem tudnak élni, nem pedig élőszködni a segítséggel. A szükölködőknek segíteni krisztusi kötelesség, a szánalom, az adakozás azonban nem segítség, csak konzerválja a korábbi viselkedésmintákat. Hagyományos keretek közt nem tanulunk meg segíteni egymásnak. Nem halászni tanítjuk meg az éhezőket, csak halat adunk nekik, társadalmilag, hosszú távon pedig ez nem előrevivő, nem hasznos.

A tizenkettedikesek az egyénre szabott tanácsokat mindannyian gyorsan és hatékonyan alkalmazták, az érettségik eredménye is látványosan támasztotta alá a stratégiájuk helyességét: még az írásbeli előtti napon is kértek feladatot, megoldották és a kritikai észrevételeket megfogadták.

A többi évfolyamon a teljesítménye a korábban jobban teljesítőknek nem romlott, a közepeseké javult, a gyengén teljesítőké pedig a kilencedik évfolyamon javult, a tizedik és tizenegyedik évfolyamon pedig azoké lett jobb, akik változtattak a hozzáállásukon és hajlandóak voltak együttműködni.

Reményeim szerint a normál oktatási rendben a már kialakult kooperatív technikákat tovább tudom vinni, illetve tökéletesíteni. Ebben számítok arra a munkafegyelemre, amit diákjaink az online oktatás során tanúsítottak.

Meggyőződésem, hogy ez a fajta együttműködés az osztályközösségek megerősödéséhez is vezet, illetve, hogy egyre jobban tudnak majd a későbbi életükben is segíteni másoknak és segítséget kérni és elfogadni is, ha szükséges.

dr Antóni Judit